

Behandlinga ved FFMS livskvaliteten til pasienter

Forprosjektet som Unifob helse i Bergen har utført på oppdrag for Sosial- og helsedirektoratet slår fast at behandlinga som ei pasientgruppe fekk ved Firda fysikalsk-medisinsk senter (FFMS) på Sandane førte til auka livskvalitet.

F.T.: Inger H. Aske Lothe

Sosial- og helsedirektoratet inngjekk i 2006 ein avtale om at forskingsselskapet Unifob helse ved Universitetet i Bergen skulle vurdere moglegheit for å lage eit forskingsprosjekt omkring effekten av behandlinga kroniske nakkeslengskadde pasientar får ved Firda fysikalsk-medisinsk senter. I den samanheng er det vorte laga eit forprosjekt med tittelen: "Livssituasjon og erfaringer med ulike behandlingsmetoder hos pasienter med kronisk nakkeslengassosierte plager".

To grupper

Som ein del av dette forprosjektet ville ein prøve å få eit innblikk i korleis denne pasientgruppa i grove trekk opplevde kvardagen sin og det behandelningstilbodet dei fekk via helsevesenet.

Forskarane nytta fokusgruppemetoden for å innhente materiale til forprosjektet. Ei fokusgruppe er eit gruppeintervju der eit utval på fire til åtte personar diskuterer eit fastsett emne. Det blei arrangert to fokusgruppeintervju: Fokusgruppe 1 bestod av åtte personar med nakkeslengskade som alle hadde vore til behandling ved Firda fysikalsk-medisinsk senter på Sandane. Fokusgruppe 2 bestod av seks personar med nakkeslengskade som ikkje hadde vore til utgreiing eller behandling ved FFMS.

Mange likskapstrekk

Dei to fokusgruppene si framstilling av livssituasjon og erfaringar fra behandelningstilbod har mange påfalande likskapstrekk – med unntak av fokusgruppe 1 si erfaring frå FFMS, samt dei to gruppene sitt syn på framtida. Fem tema var sentrale i gruppeditasjonen: kvardagslivet med nakkeskade, korleis leve med nakkeskade, helsevesenet og behandelningstilbod, Firda fysikalsk-medisinsk senter (berre for fokusgruppe 1) og framtida.

Deltakarane har opplevd mykje smerte i kvardagen, noko som har hindra dei i å ta del i arbeidslivet og det sosiale livet på lik linje med andre. Ein av dei skildra det slik: "Det som står for meg som det definitivt verste og som det mest ødeleggande – det er smerten, altså den konstante hodepinen. Den som sitter i nakken og sprer seg opp mellom hodet, og så liksom varierer den i styrke ettersom hvor langt ned i øya han går på en måte..."

Primært vert smertene lokalisert til hovud og nakke, og sovnlyse vart framheva som eit stort problem. Flei-

re fortalte om bruk av smertestillende og betennelsesdempande medikament for å redusere smerten og for å få sove. Konsentrasjonsvanskar var også eit stort problem.

Deltakarane hevda at det var viktig å finne fram til, og oppretthalde, ein eigen balanse eller rytme i kvardagen for i det heile tatt å fungere. Dei skildra to klare strategiar for å oppretthalde balansen – nemleg regelmessig kvile og trening.

Mangla kompetanse

Elleve av deltakarane i forprosjektet hadde fått traume mot nakken som følgje av trafikkulukke, medan tre fekk nakkeskaden i andre typar ulukker. I tida etter ulukka oppsøkte deltakarane helsevesenet for hjelp, men dei hadde generelt dårlig erfaring med det offentlege helsevesenet sitt behandelningstilbod. Dei argumenterte for manglande kompetanse, manglande forståing for eit samansett problem og vidare at behandelningstilbodet sjeldan var spesifikt retta mot nakkeskadepasientar.

Nedsett arbeidsevne og manglande resultat frå behandling hadde ført mange inn i rettsapparatet – både i forsikringssaker og trygdesaker.

Komen til rett stad

Deltakarane i fokusgruppe 1 hadde reint tilfeldig vorte merksame på behandelningstilbodet til manuellterapeut Bertel Rune Kaale gjennom advokat, lege eller fysioterapeut. Andre hadde sett oppslag i media. Frå møtet med Kaale og behandlinga på FFMS framheva deltakarane at dei opplevde å bli mottekte som ein person med reelle skadar. Kjensla av å ha funne riktig behandling og å ha kome til rett stad blei framheva av fleire: "Trengte faktia meg nesten ikke si noe før han kjente på det og du forsto med en gang at nå var du kommet til rett plass. Du gjorde de riktige tingene, for du kjente at det var framgang og at det her var riktig."

Deltakarane meiner vidare at det var viktig at skaden eller skadane i nakken blei synleggjort ved hjelp av MRI, og at personalet ved FFMS jobba konkret ut frå omfanget av skaden ved å utarbeide passande treningsøvingar og å bruke nakkemaskina. Dei var likevel ikkje heilt samde om det var Kaale sjølv, nakkemaskina eller treningsopplegget som var viktigast i behandlinga, men dei opplevde at dei tilsette var lydhøre i høve til å tilpasse treninga.

Mindre smerte

Mindre smerten blei framheva som den mest konkrete konsekvensen av behandlinga på FFMS. Deltakarane forklarte dette med opptrening av styrke i nakkemuskulaturen. Det var i nakkemaskina deltakarane blei klar over kor lite krefter dei hadde i nakken. Når smertene blei redusert, opplevde mange samtidig at dei kunne slutte å bruke smertestillande eller

Behandlinga hos Firda fysikalsk-medisinsk senter har fått positive følgjer for livssituasjonen til deltakarane i forprosjektet, synet deira på fridag desse som står for: treningsassistent Gro Alice Jakobsen, fysioterapeutane Arne Nesgård og Morten Leirgul, manuellterapeut Bertel

redusere bruken kraftig. Søvnkvaliteten blei betre og fleire av deltakarane var ikkje lenger så plaga av depresjonar.

"Jeg merka en helt vesentlig forbedring på søvnkvaliteten etter at jeg hadde vært fire runder hos Kaale. Ja, det var helt utrolig også å kunne slutte med smertestillene etter tredje runden. Da jeg hadde vært borte fjerde runden, så kom sovnen. Jeg begynte å drømme og det hadde jeg ikke gjort på 17 år. Så jøss, tenkte jeg da jeg våknnet, det er jo i det hele tatt et under!"

Heile gruppa såg på seg sjølv som heldige som hadde funne denne behandlinga, men dei var opptekne av det økonomiske aspektet ved opphalda på Sandane. Trygda opnar nemleg ikkje for refusjon av reiseutgifter til manuellterapi utover det tilbodet som finst i nærmiljøet til den einskilde.

Auka livskvalitet

Ein viss optimisme prega fokusgruppe 1 sitt syn på framtida. Optimismen såg ut til å ha utgangspunkt i det faktum at dei hadde funne ei behandling

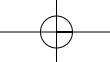
som hjelpte, som heldt smertene i sjakk og som gjorde kvardagen lettare. Dei opplevde auka livskvalitet: "Hva hadde livet mitt vært i dag hvis jeg ikke hadde hatt Firda? Det trur jeg faktisk hadde vært begredelige greier, og jeg tror ikke jeg hadde greid å fortsette i det smertehelvete som jeg var i seks til åtte år hvis jeg ikke hadde fått hjelp. Og når jeg nå ser tilbake og får tilbakefall med tilsvarende smerten, ja, det oppleves som et helvete, enda det bare står på kanskje en dag eller to!"

Denne deltakarane hadde forsona seg med at dei alltid vil ha ein skade i nakken – som ikkje kan reparast. Men dei insisterte på at ved å oppretthalde treninga og reise til regel-

messige servicar ved FFMS, ville dei kunne handtere smertene. Forskarane meiner at livssituasjonen som nakkeskadd såg ut til å bli inndelt i før og etter FFMS.

Deltakarane i fokusgruppe 2 var meir måtehaldne i høve til forventningar til framtida. Dei var skuffa over lite effektiv behandling, eit dårlig organisert behandelningstilbod, samt den vanskelege økonomiske situasjonen fleire levde under. Dei hadde nok med seg sjølv og meinte dei hadde små sjansar for å halde på ein jobb. Behandlinga hos FFMS var lite kjend i fokusgruppe 2.

Resultatet frå kvantitative undersøkingar kan ifølgje forskarane ikkje overførast til større grupper. To fokusgrupper kan heller ikkje gje eit representativt bilet av erfaringane som nakkeskadde har knytt til helsevesenet sitt behandelningstilbod.

FMS auka ientar

– Prosjektet synet deira på framtida og trua på framtidig deltagning i arbeidslivet. Behandlinga hos FFMS er ul, manuellterapeut Bertel Rune Kaale og personleg trenar Inge Eikenes.

Dette er saka

Pasientar ved Firda fysikalsk-medisinsk senter på Sandane meiner behandlinga dei får ved senteret er svært vellukka, men dei som bur utanfor fylket får ikkje dekka utgifter til reise og opphold. Dette fordi regelverket berre gjev løye til refusjon av utgifter til nærmeste manuellterapeut. Pasientane har difor starta ein aksjon, og har teke opp saka i møte med Helse- og omsorgsdepartementet og Sosial- og helsedirektoratet.

Effekten av behandlinga som nakkeslengpasientar får ved FFMS er ikkje vitskapleg dokumentert. FFMS rapporterer at 70 prosent av dei som har vore sjukmøde eller uføretrygda i minst eitt år, er tilbake i arbeidsrelatert verksamhet etter endt behandling og at dei sparar samfunnet for fem-ti millionar kroner årleg i trygdeutgifter.

Sosial- og helsedirektoratet meiner behandlinga og pasienterfaringa er så interessant at dei ønskjer at det vert etablert eit forskingsprosjekt for å evaluere effekten av behandlinga.

Forsking vil koste 35 millionar

Unifob helse rår til at det blir gjennomført eit forskingsprosjekt for om mogleg å kunne dokumentere effekten av behandlingstilbodet som kroniske nakkeslengpasientar får ved Firda fysikalsk-medisinsk senter på Sandane. Eit slike prosjekt vil koste 35,0 millionar kroner.

F.T.: Inger H. Aske Lothe

– Sidan FFMS gjev eit samla behandlingstilbod med mange komponentar, meiner Unifob helse at det vil vere naturleg at eit forskingsprosjekt konsentrerer seg om å undersøke eventuell effekt av heile behandlingstilboden, og ikkje i kva grad det er einskildelement i tilboden som har effekt. Vi rår difor til at det blir gjennomført ein kontrollert studie der nakkeslengpasientar som har vore ute av arbeidslivet i

eitt år eller lengre blir randomisert til ei av tre grupper: behandling hos FFMS, behandling ved annan institusjon, og vanleg behandling, skriv forskarane ved Unifob helse.

100 i kvar gruppe

Forskingsselskapet tilrår at ein samanliknar behandlingstilboden ved FFMS med eit multidisiplinært behandlingstilbod ein annan stad som ein kan samanlikne i omfang, som held høg fagleg standard og som det er grunn til å tro kan hjelpe pasientane. Spesialsykehustet for Rehabilitering (tidlegare Kysthospitalet i Stavanger) har sagt ja til å delta i eit forskingsprosjekt, og kan vidareutvikle behandlingstilboden sitt slik at det vil tilsvare behandlinga ved FFMS i tilbod og omfang.

Unifob helse har undersøkt ulike moglegheiter for å rekruttere pasientar, og rår til å rekruttere pasientar gjennom annonsering i presse og media generelt. Rekruttering gjennom allmennlegar eller forsikringsselskap kan vurderast. Berekingar som forskingsselskapet har gjort viser at ein må inkludere 103 pasientar i kvar gruppe.

Ressurskrevjande

Forskingsselskapet meiner det er mogleg å gjennomføre eit forskingsprosjekt for å undersøke effekten av behandlinga pasientar med nakkesleng får ved FFMS. Men eit slike prosjekt vil vere ressurskrevjande om ein skal få resultat som er til å lite på.

Det samla kostnadsoverslaget kjem ifølgje Unifob på 35,0 millionar kroner. Dette overslaget er mellom anna basert på informasjon frå FFMS og Spesialsykehustet for Rehabilitering om kva ressursar dei treng for eventuelt å delta. Kostnadsoverslaget er basert på at ein treng 100 pasientar i kvar av dei tre gruppene og at det vert gjennomført seks behandlingsomganger á to veker.

- Senteret er inne i ei viktig tid

– Vi er ikkje utålmodige med tanke på å få sett forskingsprosjektet i gang, men håpar at det kjem. Kunnskapsmessig er FFMS inne i ein god vektfase, seier Bertel Rune Kaale.

– Ein del arbeid gjenstår før det store forskingsprosjektet kan settast i gang. Firda fysikalsk-medisinsk senter er no inne i ein viktig prosess som både er lærerik, nyttig og nødvendig, seier manuellterapeut Bertel Rune Kaale.

Bertel Rune Kaale er glad for at forprosjektet som Unifob helse har gjennomført har kome med ein positiv konklusjon i høve til Firda fysikalsk-medisinsk senter.

Grundig førearbeid

– Med støtte frå SkatteFunn-ordninga har tilsette ved FFMS utarbeidd detaljerte planar i høve til korleis ein skal gjennomføre forskingsprosjektet her hos oss. Berre i løpet av 2007 brukte seks fagpersonar i alt tusen timer på dette. Sosial- og helsedirektoratet meiner det framleis finst ein del spørsmål som dei vil ha svar på før dei brukar 35 millionar kroner på eit for-

skingsprosjektet. Vi arbeider difor vidare for å kunne svare på desse spørsmåla, og er såleis inne i ein forfase som kan ta litt tid, fortel manuellterapeuten.

Om andre er utålmodige med tanke på å få sett forskingsprosjektet i gang, er Bertel Rune Kaale interessert i å gjøre eit grundig førearbeid.

– Vi er komne eit stykke på veg, men ein del arbeid står att. Dette er ei viktig tid for oss. Eg føler vi er inne i ein positiv prosess lokalt. Vi knyter kontaktar til andre fagmiljø, og får dermed eit breiare fundament å stå på. Det vil gjøre oss betre rusta til å møte eit forskingsprosjekt. Samtidig føler vi at vi blir tekniske på alvor og at vi ikkje står alleine – noko som har vore litt frustrerande tidlegare. Det arbeidet som blir gjort no, er ikkje utført før, og er såleis matnyttig for andre også, seier han.

– Har lidd lenge nok

Marianne Sunde i Pasientaksjonen for Firda fys-med er svært glad for

at forstudien viste at eit forskingsprosjekt er liv laga.

– Ein positiv konklusjon var heilt avgjørende for at Sosial- og Helse-direktoratet ville gå vidare i planlegginga av ein studie. Prosjektet vert kostbart då det er nødvendig å inkludere over 300 pasientar for å sikre vitskapleg verdi. At prosjektet kjem på 35 millionar, må ikkje stoppe ein frå å gjennomføre det. For her er det snakk om å få etablert ei spesialisert seteneste for ei pasientgruppe som i dag ikkje får hjelpe ved eit eiaste sjukehus i landet. Norske sjukehus klarer ikkje å stille diagnose, ei heller gje behandling til pasientar med såkalla nakkeslengassoserte skader, seier ho, som meiner pasientar har lidd lenge nok.

– Øydelagt helse er øydelagt økonomi. Det er difor mange som ikkje har råd til å reise på gjentekne rehabiliteringsopphold til Sandane. Ut ifrå dette må det ikkje stå på statlege løyingar á få gjennomført prosjektet. Og det trur vi heller ikkje det vil. Signala hittil er positive, seier ho.